

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΡΙΤΗ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2013 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΣΥΝΟΛΟ ΣΕΛΙΔΩΝ: ΤΕΣΣΕΡΙΣ (4)

ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ

(απόσπασμα)

Ἡ τελευταία χρονιά πού ἤμην ἀκόμη φυσικός ἄνθρωπος ἦτον τό θέρος ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 187... Ἦμην ὠραῖος ἔφηβος, καστανόμαλλος βοσκός, κ' ἔβοσκα τὰς αἴγας τῆς Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ εἰς τὰ ὄρη τὰ παραθαλάσσια, τ' ἀνερχόμενα ἀποτόμως διά κρημνώδους ἀκτῆς, ὑπερθεν¹ τοῦ κράτους τοῦ Βορρᾶ καί τοῦ πελάγους. Ὅλον τό κατάμερον² ἐκεῖνο, τό καλούμενον Ξάρμενο, ἀπό τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα κατέπλεον ξάρμενα ἢ ξυλάρμενα³, ἐξωθούμενα ἀπό τὰς τρικυμίας, ἦτον ἰδικόν μου.

Ἡ πετρῶδης, ἀπότομος ἀκτὴ του, ἡ Πλατάνα, ὁ Μέγας Γιαλός, τό Κλῆμα, ἔβλεπε πρὸς τόν Καικίαν, καί ἦτον ἀναπεπταμένη⁴ πρὸς τόν Βορρᾶν. Ἐφαινόμην κ' ἐγὼ ὡς νά εἶχα μεγάλην συγγένειαν μέ τούς δύο τούτους ἀνέμους, οἱ ὁποῖοι ἀνέμιζαν τὰ μαλλιά μου, καί τὰ ἔκαμναν νά εἶναι σγουρά ὅπως οἱ θάμνοι κ' αἱ ἀγριελαῖαι, τὰς ὁποίας ἐκύρτωναν μέ τό ἀκούραστον φύσημά των, μέ τό αἰώνιον τῆς πνοῆς των φραγγέλιον⁵.

Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὅλος ὁ αἰγιαλός, καί τὰ βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τὰς ἡμέρας πού ἤρχετο νά ὀργώσῃ ἢ νά σπεῖρῃ, κ' ἔκαμνε τρίς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: «*Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος*, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, για νά φᾶνε ὄλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καί τὰ πετεινά τ' οὐρανοῦ, καί νά πάρω κ' ἐγὼ τόν κόπο μου!»

Ἐγὼ, χωρίς ποτέ νά ὀργώσω ἢ νά σπεῖρω, τό ἐθέριζα ἐν μέρει. Ἐμμούμην τούς πεινασμένους μαθητάς τοῦ Σωτῆρος, κ' ἔβαλλα εἰς ἐφαρμογήν τὰς διατάξεις τοῦ *Δευτερονομίου* χωρίς νά τὰς γνωρίζω.

Τῆς πτωχῆς χήρας ἦτον ἡ ἄμπελος μόνον εἰς τὰς ὥρας πού ἤρχετο ἡ ἰδία διά νά θειαφίση, ν' ἀργολογήσῃ⁶, νά γεμίση ἕνα καλάθι σταφύλια, ἢ νά τρυγήσῃ, ἄν ἔμενε τίποτε διά τρύγημα. Ὅλον τόν ἄλλον καιρόν ἦτον κτῆμα ἰδικόν μου.

Μόνους ἀντιζήλους εἰς τήν νομήν⁷ καί τήν κάρπωσιν ταύτην εἶχα τούς μισθωτούς τῆς δημαρχίας, τούς ἀγροφύλακας, οἱ ὁποῖοι ἐπὶ τῇ προφάσει, ὅτι ἐφύλαγαν τὰ

¹ ὑπερθεν: πάνω ἀπό, υπεράνω του...

² κατάμερον: ἐξοχική περιοχὴ που ἀνήκει σε κάποιον, περιοχὴ ὅπου κάποιος βοσκός διαμένει με το κοπάδι του

³ ξάρμενα: χωρίς αρωματωσιά· ξυλάρμενα: με δεμένα λόγω κακοκαιρίας τα πανιά κι εκτεθειμένα στον άνεμο

⁴ ἀναπεπταμένη: ανοιχτή, εκτεθειμένη/ανοιγμένη προς...

⁵ φραγγέλιον: μαστίγιο

⁶ ν' ἀργολογήσῃ: να απαλλάξει τα κλήματα ἀπό τους αργούς (ἀχρηστους) βλαστούς

⁷ νομήν: ἐξουσία, κατοχὴ και χρῆση

ΑΡΧΗ 2ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

περιβόλια τοῦ κόσμου, ἐννοοῦσαν νά ἐκλέγουν αὐτοί τὰς καλυτέρας ὁπώρας. Αὐτοί πράγματι δέν μοῦ ἤθελαν τό καλόν μου. Ἦσαν τρομεροί ἀνταγωνισταί δι' ἐμέ.

Τό κυρίως κατάμερόν μου ἦτο ὑψηλότερα, ἔξω τῆς ἀκτίνος τῶν ἐλαιῶνων καί ἀμπέλων, ἐγὼ ὅμως συχνά ἐπατοῦσα⁸ τὰ σύνορα. Ἐκεῖ παραπάνω, ἀνάμεσα εἰς δύο φάραγγας καί τρεῖς κορυφάς, πλήρεις ἀγρίων θάμνων, χόρτου καί χαμωκλάδων, ἔβοσκα τὰ γίδια τοῦ Μοναστηρίου. Ἦμην «παραγυῖος», ἀντί μισθοῦ πέντε δραχμῶν τόν μῆνα, τὰς ὁποίας ἀκολούθως μοῦ ἠῤῥησαν εἰς ἕξ. Σιμά εἰς τόν μισθόν τοῦτον, τό Μοναστήρι μοῦ ἔδιδε καί φασκιές⁹ διά τσαρούγια, καί ἄφθονα μαῦρα ψωμῖα ἢ πίττες, καθὼς τὰ ὠνόμαζαν οἱ καλόγηροι.

Μόνον διαρκῆ γείτονα, ὅταν κατηρχόμην κάτω, εἰς τὴν ἄκρην τῆς περιοχῆς μου, εἶχα τόν κύρ Μόσχον, ἓνα μικρόν ἄρχοντα λίαν ἰδιότροπον. Ὁ κύρ Μόσχος ἐκατοῖκει εἰς τὴν ἐξοχὴν, εἰς ἓνα ὠραῖον μικρόν πύργον μαζί μέ τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν, τὴν ὁποίαν εἶχεν υἰοθετήσει, ἐπειδὴ ἦτον χηρευμένος καί ἄτεκνος. Τὴν εἶχε προσλάβει πλησίον του, μονογενῆ¹⁰, ὀρφανὴν ἐκ κοιλίας μητρός, καί τὴν ἠγάπα ὡς νά ἦτο θυγάτηρ του.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ἀποκτήσει περιουσίαν εἰς ἐπιχειρήσεις καί ταξίδια. Ἔχων ἐκτεταμένον κτῆμα εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην, ἔπεισε μερικoὺς πτωχοὺς γείτονας νά τοῦ πωλήσουν τοὺς ἀγροὺς των, ἠγόρασεν οὕτως ὀκτώ ἢ δέκα συνεχόμενα χωράφια, τὰ περιετοίχισεν ὅλα ὁμοῦ, καί ἀπετέλεσεν ἓν μέγα διά τόν τόπον μας κτῆμα, μέ πολλῶν ἑκατοντάδων στρεμμάτων ἔκτασιν. Ὁ περίβολος διά νά κτισθῆ ἔστοίχισε πολλά, ἴσως περισσότερα ἢ ὅσα ἠξίζε τό κτῆμα· ἀλλά δέν τόν ἔμελλε δι' αὐτὰ τόν κύρ Μόσχον θέλοντα νά ἔχη χωριστόν οἶονεὶ βασίλειον δι' ἑαυτόν καί διά τὴν ἀνεψιάν του.

Ἐκτισεν εἰς τὴν ἄκρην πυργοειδῆ ὑψηλόν οἰκίσκον, μέ δύο πατώματα, ἐκαθάρισε καί περιεμάζευσε τοὺς ἐσκορπισμένους κρουνοὺς τοῦ νεροῦ, ἠνοιξε καί πηγάδι πρὸς κατασκευὴν μαγγάνου διά τό πότισμα. Διήρесе τό κτῆμα εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς ἄμπελον, ἐλαιῶνα, ἀγροκήπιον μέ πλῆθος ὀπωροφόρων δένδρων καί κήπους μέ αἰμασιάς¹¹ ἢ μπουστάνια. Ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, κ' ἔζη διαρκῶς εἰς τὴν ἐξοχὴν, σπανίως κατερχόμενος εἰς τὴν πολίχνην¹². Τό κτῆμα ἦτον παρὰ τό χεῖλος τῆς θαλάσσης, κ' ἐνῶ ὁ ἐπάνω τοῖχος ἔφθανεν ὡς τὴν κορυφὴν τοῦ μικροῦ βουνοῦ, ὁ κάτω τοῖχος, μέ σφοδρόν βορρᾶν πνέοντα, σχεδόν ἐβρέχετο ἀπὸ τό κῦμα.

Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφίαν τό τσιμπούκι του, τό κομβολόγι του, τό σκαλιστήρι του καί τὴν ἀνεψιάν του τὴν Μοσχούλαν. Ἡ παιδίσκη θά ἦτον ὡς δύο ἔτη νεωτέρα ἐμοῦ. Μικρὴ ἐπήδα ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἔτρεχεν ἀπὸ κολπίσκον εἰς κολπίσκον, κάτω εἰς τόν αἰγιαλόν, ἔβγαζε κοχύλια, κ' ἐκυνηγοῦσε τὰ καβούρια. Ἦτον θερμόαιμος καί ἀνήσυχος ὡς πτηνόν τοῦ αἰγιαλοῦ. Ἦτον ὠραία μελαχροινή, κ' ἐνθύμιζε τὴν νύμφην τοῦ Ἰσραήλ τὴν ἠλιοκαυμένην, τὴν ὁποίαν οἱ υἱοὶ τῆς μητρός της εἶχαν βάλει νά φυλάῃ τ' ἀμπέλια· «Ἰδοὺ εἶ καλή, ἢ πλησίον μου, ἰδοὺ εἶ καλή· ὀφθαλμοὶ σου περισσότεραί...» Ὁ λαϊμός της, καθὼς ἔφεγγε καί ὑπέφωσκεν¹³ ὑπὸ τὴν τραχηλίαν της, ἦτον ἀπείρως λευκότερος ἀπὸ τὸν χρῶτα¹⁴ τοῦ προσώπου της.

⁸ επατοῦσα: παραβίαζα

⁹ φασκιές: λουρίδες (εδῶ δερμάτινες)

¹⁰ μονογενῆ: μοναδικό τέκνο, χωρίς ἀδελφία, μοναχοπαιδί

¹¹ αἰμασιάς: ξερολιθιές, περιφράγματα λιθόχτιστα χωρίς κονίαμα

¹² πολίχνην: κωμόπολη

¹³ υπέφωσκεν: μόλις ἐφεγγε, ἴσα που διακρινόταν, φέγγιζε ἀπὸ κάτω

¹⁴ χρῶτα: τὸ δέσμα, τὴ σάρκα καὶ-κατ' ἐπέκταση-τὴν ἀπόχρωση (χρoιά) τῆς ἐπιδερμίδας

ΑΡΧΗ 3ΗΣ ΣΕΛΙΔΑΣ – Γ΄ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΚΑΙ Δ΄ ΕΣΠΕΡΙΝΩΝ

Ἦτον ὠχρά, ροδίνη, χρυσαυγίζουσα καί μοῦ ἐφαίνετο νά ὁμοιάζῃ μέ τήν μικρήν στέρφαν αἶγα, τήν μικρόσωμον καί λεπτοφυή¹⁵, μέ κατάστιλπνον τρίχωμα, τήν ὁποίαν ἐγώ εἶχα ὀνομάσει Μοσχούλαν. Τό παράθυρον τοῦ πύργου τό δυτικόν ἠνοίγετο πρός τόν λόγγον, ὁ ὁποῖος ἤρχιζε νά βαθύνεται πέραν τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ὅπου ἦσαν χαμόκλαδα, εὐώδεις θάμνοι, καί ἀργιλλώδης γῆ τραχεία. Ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περιοχὴ μου. Ἔως ἐκεῖ κατηρχόμην συχνά, κ' ἔβοσκα τάς αἶγας τῶν καλογήρων, τῶν πνευματικῶν πατέρων μου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A1. Το αρκαδικό στοιχείο, το θρησκευτικό πνεῦμα και η ρεαλιστική απεικόνιση της ζωῆς θεωροῦνται βασικά γνωρίσματα του ἔργου του Παπαδιαμάντη. Από τις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου που σας δόθηκε «**Ἡ τελευταία χρονιά ... φραγγέλιον**», να γράψετε ένα αντίστοιχο παράδειγμα για καθένα από αυτά τα γνωρίσματα.

Μονάδες 15

B1. «[...] τα λεγόμενα για “χιούμορ του Παπαδιαμάντη” δεν είναι παρά υπερβολές [...]. Κοντύτερα στην αλήθεια θα 'ταν κανείς, αν μιλούσε για φιλοπαίγμονα ροπή του συγγραφέα μας [...]. Ροπή που [...] κρύβει το αμήχανο δέος της σοβαρότητας που αἴφνης θυμάται (ο Παπαδιαμάντης) να φαιδρύνει [...]. Και τότε δεν μπορεί να κάνει ἄλλο από το να σατιρίσει.» (Ηλίας Γκρής, *Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ με τα μάτια νεότερων λογοτεχνῶν, ἔκδοση Μορφωτικοῦ Ἰδρύματος της ΕΣΗΕΑ, Αθήνα 2001, σ. 118*). Να βρείτε (μονάδες 10) και να σχολιάσετε (μονάδες 10) δύο σημεία του κειμένου που σας δόθηκε, τα οποία επιβεβαιώνουν την παραπάνω ἄποψη.

Μονάδες 20

B2. Στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου που σας δόθηκε «**Ὁ κύρ Μόσχος εἶχεν ὡς συντροφιάν ... πατέρων μου**», να βρείτε ένα παράδειγμα για καθένα από τα παρακάτω σχήματα λόγου: **ασύνδετο, παρομοίωση, επανάληψη, μεταφορά και υπερβολή** (μονάδες 10) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του (μονάδες 10).

Μονάδες 20

Γ1. Να σχολιάσετε σε ένα κείμενο 130-150 λέξεων το απόσπασμα «**Ὅλα ἐκεῖνα ἦσαν ἰδικά μου. Οἱ λόγγοι, αἱ φάραγγες, αἱ κοιλάδες, ὄλος ὁ αἰγιαλός, και τά βουνά. Το χωράφι ἦτον τοῦ γεωργοῦ μόνον εἰς τάς ἡμέρας πού ἤρχετο νά ὀργώσῃ ἢ νά σπείρῃ, κ' ἔκαμνε τρίς τό σημεῖον τοῦ Σταυροῦ, κ' ἔλεγεν: “Εἰς τό ὄνομα τοῦ Πατρός καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, σπέρνω αὐτό τό χωράφι, για νά φᾶνε ὄλ' οἱ ξένοι κ' οἱ διαβάτες, καί τά πετεινά τ' οὐρανοῦ, καί νά πάρω κ' ἐγώ τόν κόπο μου!”**».

Μονάδες 25

Δ1. Να συγκρίνετε, ως προς το περιεχόμενο, το απόσπασμα που σας δόθηκε από το «**ΟΝΕΙΡΟ ΣΤΟ ΚΥΜΑ**» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη με το παρακάτω απόσπασμα από το ἔργο του Νίκου Θέμελη «για μια

¹⁵ λεπτοφυή: λεπτή, ντελικάτη ως προς τη σωματική δομή

συντροφιά ανάμεσά μας», αναφέροντας (μονάδες 5) και σχολιάζοντας (μονάδες 15) δύο ομοιότητες και τρεις διαφορές.

Μονάδες 20

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ
για μια συντροφιά ανάμεσά μας
(απόσπασμα)

Ο Παναγιώτης Χατζή Νίκου, Ηπειρώτης απ' τα Γιάννενα, γουναράς και γουναρέμπορος ξακουστός σε όλα τα Βαλκάνια, άγαμος, άκληρος και συνετός σε όλη τη ζωή του, προστάτης αρχικά και ύστερα συνέταιρος του άλλου μεγαλέμπορα, του Ζώη του Καπλάνη, έκανε με το μόχθο του περιουσία αξιοζήλευτη κι έγινε πρώτο όνομα στο Βουκουρέστι. Όταν ένωσε να τον εγκαταλείπουν οι δυνάμεις του, αποτραβήχτηκε στη Στεφανόπολη για να ησυχάσει, ζώντας κυρίως απ' το βιος που τόσα χρόνια είχε αποκτήσει. Άνθρωπος μοναχικός, λιγομίλητος, απολάμβανε το σεβασμό της κοινότητας των Γραικών για τη σφύρα σκέψη του και τη μακρά του εμπειρία. Κυρίως όμως για τις αγαθοεργίες του, αφού χάρη σ' αυτόν είχαν μπορέσει να χτίσουν την καινούργια εκκλησία της ορθοδοξίας. Χάρη σ' αυτόν τόσα και τόσα σπίτια φτωχά ή ξεπεσμένα, έβρισκαν πόρους για να ζήσουν, από ένα ταμείο των πτωχών που είχε συστήσει, αφού είχε καταθέσει δέκα χιλιάδες φλορίνια στη Βασιλική Τράπεζα της Βιέννας. Μάλιστα, μια και δεν είχε οικογένεια, ήτανε για πολλούς πλούσιους ή φτωχούς, ιδίως της νεότερης γενιάς, ο πάτερ φαμίλιας της κοινότητάς τους.

Νίκος Θέμελης, για μια συντροφιά ανάμεσά μας, Αθήνα 2005, εκδόσεις Κέδρος, 2^η έκδοση, σ. 51-52

ΟΔΗΓΙΕΣ (για τους εξεταζομένους)

1. Στο εξώφυλλο του τετραδίου να γράψετε το εξεταζόμενο μάθημα. Στο εσώφυλλο πάνω-πάνω να συμπληρώσετε τα ατομικά στοιχεία μαθητή. Στην αρχή των απαντήσεών σας να γράψετε πάνω-πάνω την ημερομηνία και το εξεταζόμενο μάθημα. Να μην αντιγράψετε τα θέματα στο τετράδιο και **να μη γράψετε** πουθενά στις απαντήσεις σας το όνομά σας.
2. Να γράψετε το ονοματεπώνυμό σας στο πάνω μέρος των φωτοαντιγράφων αμέσως μόλις σας παραδοθούν. Τυχόν σημειώσεις σας πάνω στα θέματα δεν θα βαθμολογηθούν σε καμία περίπτωση. Κατά την αποχώρησή σας να παραδώσετε μαζί με το τετράδιο και τα φωτοαντίγραφα.
3. Να απαντήσετε **στο τετράδιό σας** σε όλα τα θέματα **μόνο** με μπλε ή **μόνο** με μαύρο στυλό με μελάνι που δεν σβήνει.
4. Κάθε απάντηση τεκμηριωμένη είναι αποδεκτή.
5. Διάρκεια εξέτασης: τρεις (3) ώρες μετά τη διανομή των φωτοαντιγράφων.
6. Χρόνος δυνατής αποχώρησης: 18.00.

ΚΑΛΗ ΕΠΙΤΥΧΙΑ
ΤΕΛΟΣ ΜΗΝΥΜΑΤΟΣ